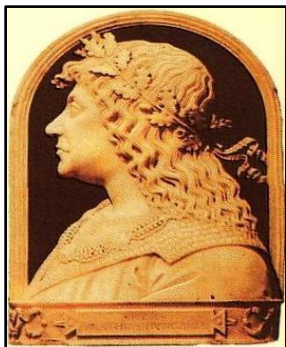

DÓZSA GYÖRGY ISASZEGI EMLÉKEZETE

A magyar parasztság legnagyobb felkelésére – melyet Dózsa György neve fémjelez – fél évezrede, 1514 nyarán került sor. Előzményéhez tartozik, hogy Hunyadi Mátyás király (1458–90) uralkodása idején ismét megindult a török terjeszkedés: az Al-Duna jobb partján 1458-ban Galambócot, 1459-ben Szendrő várát és a teljes Szerbiát foglalták el, 1464-ben Bosznia felét vették birtokukba, 1474-ben Temesközt, majd 1479-ben Szászföldöt dúlták fel és rabolták ki.

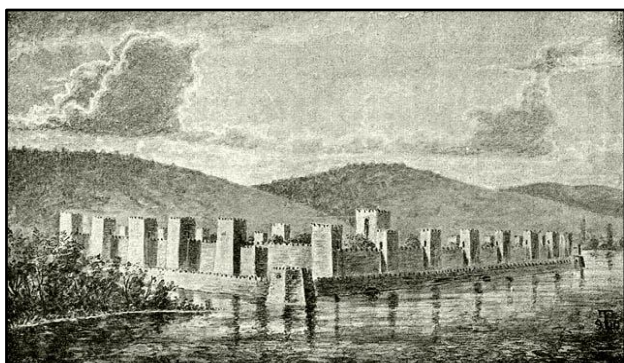
Mátyás király

Azért, hogy a törököket megfékezze, Mátyás királynak ütöképes zsoldos hadseregre volt szüksége, amelyhez pedig növelnie kellett a kincstár bevételét. Ezt az adók központosításával és megemelésével érte el: kapudó helyett füstadó vezetett be, koronavám címén államosította a vámszedést, koronabirtokba vette vissza a korábban főuraknak adományozott területeket, évenkénti rendkívüli hadiadót vetett ki jobbágytelkekként, és háború esetén a korábbi 33 helyett 20, majd 10 jobbágytelkekként rendelte el egy-egy katona kiállítását. Az évenként beszedett kb. 1 millió aranyforint adóból hozta létre és tartotta fenn a „fekete seregét”, amely mintegy 30-40 ezer cseh, morva, szerb, székely és magyar zsoldosból állt.

Mátyás király a sereget azonban többnyire nem a törökök visszaszorítására, hanem nyugati terjeszkedésre használta. 1468-tól cseh hadjáratot indított a huszita mozgalom leverésére. 1469-ben megszerezte a cseh királyi címet, de 1471-ben a cseh rendek a lengyel Jagelló Ulászlót is királlyá választották. 1474-ben IV Kázmér lengyel király serege lépett fel ellene fia érdekében. 1477-ben került sor a békekötésre: Morvaország és Szilézia Mátyásé maradt, Csehország pedig Ulászlóé lett.

Mátyás 1482-től Alsó Ausztria elfoglalására indított háborút, s 1485-ben Bécszet is bevette.

A jobbágyokat és polgárokat rendkívüli szegénységbe döntő adói miatt Mátyás ellen több zendülés is történt: 1467-ben a magyar, szász és román vezetők és polgárok, valamint a moldvai vajda lázadt fel ellene, míg 1471-ben Vitéz János esztergomi érsek, gyerekkori tanítómestere vezetésével a főpapok próbálták összeesküvést szervezni ellene.

Galambóc vára

Szendrő (Smederevo) vára

Mátyás király 1490-ben történt halála után többen is vetélkedtek a trónért: Mátyás házasságon kívül született fia, a 17 éves Corvin János; Mátyás felesége, Beatrix királyné; a német császári cím várományosa, Habsburg Miksa római király; valamint IV. Kázmér lengyel uralkodónak és Habsburg Erzsébetnek – Habsburg Albert magyar király (1437-39) lányának – két fia, Ulászló cseh király és János Albert lengyel herceg.

Mátyás házasságon kívül született fiát, a 17 éves Corvin Jánost a nemesek azért mellőzték, mert attól féltek, hogy folytatja apja rendkívüli hadiadóinak évenkénti kivetését.

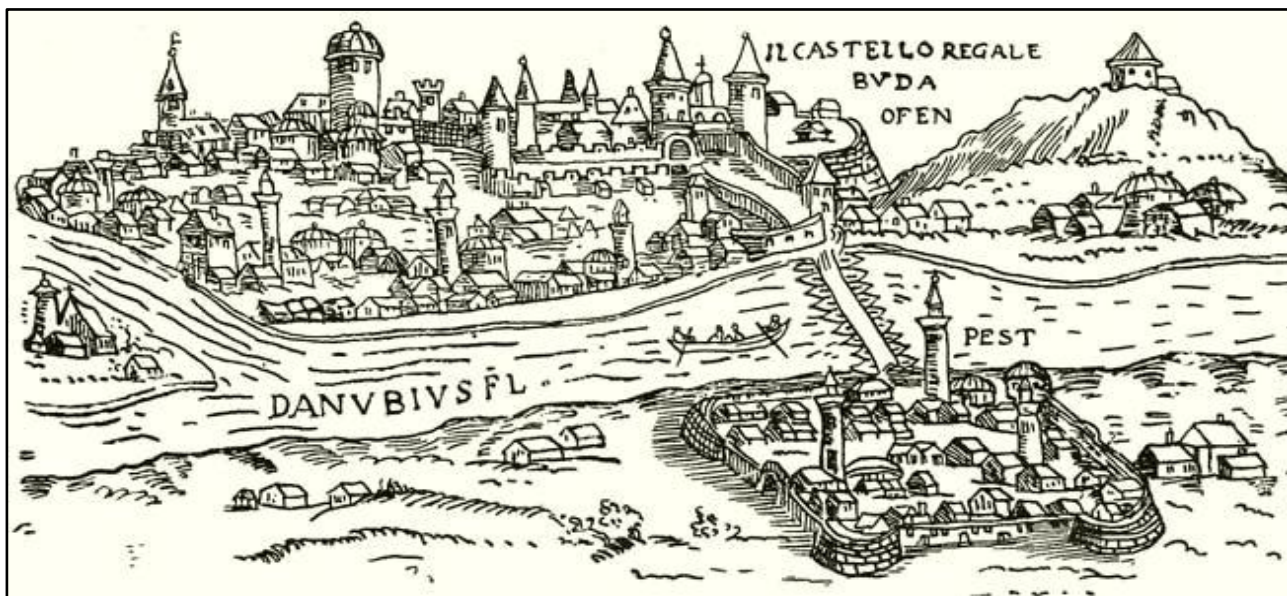
Az 1463-as örökösödési szerződésre hivatkozó Habsburg Miksa német-római királynak kevés támogatója akadt, mert a magyar rendek a legyőzött Ausztria képviselőjét látták benne.

II. Ulászló király

A magyar főurak végülis saját hatalmuk növelése érdekében általuk irányítható uralkodót választottak Jagelló Ulászló személyében, aki 1471-től már a cseh király is volt. Ulászló ügyét nagyban segítette Mátyás özvegye, Beatrix királyné is, aki a jóvágású, vele egykorú cseh királyt férjének szánta. Mivel Beatrix kinyilvánította, hogy esküvő esetén lemond arról a 300 ezer aranyforintról, amely az országtól végkielégítésként járt neki, Ulászló koronázásának egyik feltétele a frigy lett. Bakócz Tamás győri püspök, a későbbi esztergomi érsek csendben össze is eskette őket. (Ulászló viszont elhallgatta, hogy Beatrix csak a trónért kell neki, s hogy követei révén 1487-ben már távházasságot kötött Brandenburgi Borbálával. Ezért 1500-ban VI. Sándor pápa mindkét frigyét érvénytelenítette, s utána Beatrixnak csalódottan, kisemmizve kellett Nápolyba hazatérnie.)

II. Ulászló király (1490-1516) Corvin Jánossal kiegyezett: a herceg beérte azzal, hogy elnyerte a bosnyák király címet s a horvát-dalmát-szlavón bán méltóságát. János Albert azonban lengyel hadak élén támadt bátyja ellen: 1490 őszén Sáros várát elfoglalta, Eperjest és Kiszsebent meghódította, de Kassát eredménytelenül ostromolta. A tárgyalások nyomán, 1491 februárjában trónigényéről lemondott, cserébe viszont sziléziai birtokokhoz jutott. De 1491 őszén újra haddal támadt a Felvidékre, ám Szapolyai István és Haugwitz kapitány fekete serege Karácsonykor Eperjesnél legyőzte, s hazatérésre kényszerítette.

Pest és Buda

Mivel Szapolyai István osztrák kormányzó a fekete sereggel együtt a királyválasztásnál Budán volt, 1490 augusztusában Habsburg Miksa német-római király hada ellenállás nélkül vonult végig Ausztrián, Stájerországon és Karintián úgy, hogy 1490 őszére nem maradt már semmi Mátyás király osztrák hódításaiból. Miksa a határnál sem állt meg, végigdúlta a Dunántúlt, bevette Köszeget, Sopront és Székesfehérvárt is. Ulászló a németek kiűzését az országból csak 1491

júniusában tudta elkezdni, amikor a fekete sereg elmaradt zsoldját Beatrix királynénak a hon védelmére felajánlott 200 ezer aranyforintjából kifizették. A Kinizsi Pál és Báthori István vezette had Székesfehérvárt július végén foglalta vissza, majd a dunántúli városokat és várakat egymás után vette birtokába. Corvin János herceg is nagy sereget állított ki, s azzal űzte el a német várórséget Zágrábból. A Pozsonyban lefolytatott béketárgyalások 1491 novemberében zárultak le: Miksa elismerte Ulászlót magyar királynak, de ennek fejében visszakapta a még magyarok kezén lévő osztrák várakat. Megszabadulván riválisaitól, a saját elképzeléseket nélkülöző II. Ulászló magyar király (1490-1516) joggal érdemelte ki a „Dobzse” előnevet, mivel a királyi tanács előterjesztéseire mindig lengyelül vagy csehül mondta ki a „jól van”-t.

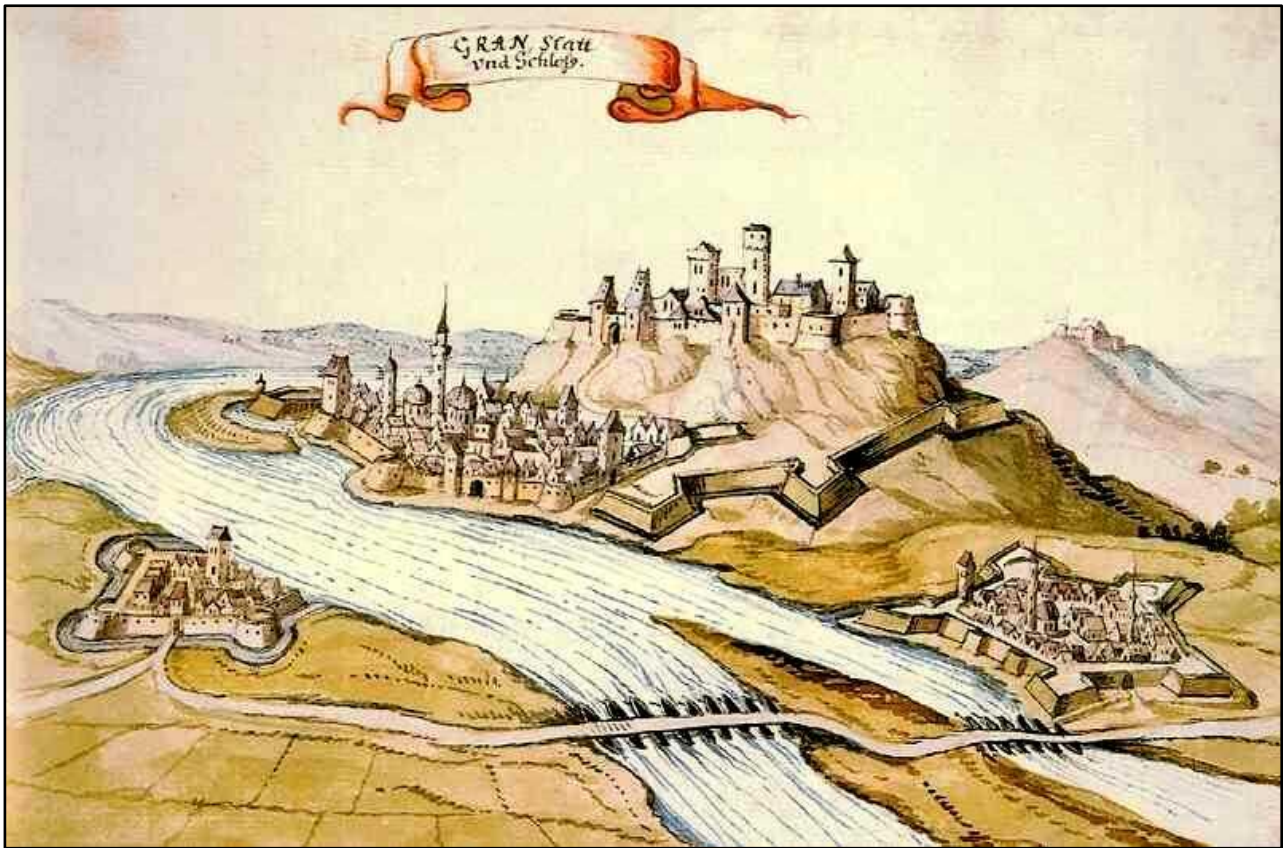
Ulászló király hadiadó kivetése híján nem tudta zsoldos katonáit tovább fizetni, így azok élelem és szállás hiányában fosztogatni kezdtek. Ezért Kinizsi 1492 végén Szeged mellett kétnapos harcban volt kénytelen szétverni a még akkor is 8-10 ezer főre becsült, főleg cseh huszitákból s a török elől menekült szerbekből álló fekete sereget. Kis részük a főurak testőrségeihez szegődött, míg többségük osztrák, dán, szász és francia zászló alatt kereste meg a későbbiekben a kenyérét.

Az ország vezetése így a jól képzett zsoldos sereg helyett visszatért a főúri bandériumokból és telekkatonaságból álló, csak veszély esetén mozgósítható, kevésbé képzett haderőre. Ezzel ismét a főnemesek jártak jól, mert elérték, hogy jobbágyaik kincstári adója – a füstadó – a bandériumaik fenntartása címén náluk maradjon. A középnemesség kiharcolta, hogy az egyháznak fizetendő tized mellett mindenütt kötelező legyen a földesúrnak fizetendő terménykilenced behajtása, s így ne jelentsen előnyt a jobbágyoknak az addig attól mentes nagybirtokokra való költözésük. 1498-ban bevezették a szőlő és a földbérlet utáni kilencedet is, amely a földbirtokosok bérbe adott földjét művelő városi polgárokra is vonatkozott. A mezővárosok adófizetésénél a kollektív befizetés jogát megvonták, s helyette személyenként kellett az előzőeknél jóval több adót fizetniük. Az osztrák Fugger-bankháznak sikerült zálogba vennie a felvidéki és erdélyi arany- ezüst- és rézbányák monopóliumát, amely a magyar királyság évi bevételét a hetedére csökkentette.

1512-ben II. Bajazid török szultánt a trónon egyik fia, – a testvérei meggyilkolásával és apja bebörtönzésével hatalomra kerülő – I. (Vad) Szelim váltotta fel, aki rögtön támadást indított a katonailag meggyengült Magyar Királyság ellen, s elfoglalta a horvát határ szélén fekvő Szreberniki bánóság várait. Bosszúként Szapolyai János erdélyi vajda serege 1513-ban betört a törökök által megszállt bolgár területre, ahonnan dús zsákmánnyal tért haza.

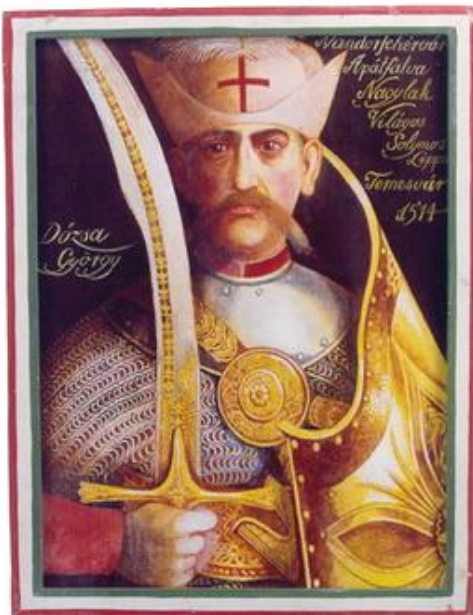

II. Gyula pápa éppen 1512-ben hívott össze zsinatot Rómába, ahol a törökök elleni védekezés is napirendre került. Hazánkat ott a temérdek kincessel érkező Bakócz Tamás esztergomi érsek képviselte. A főpap 1442-ben egy kerékgyártó bognár fiaként a Szatmár vármegyei Endrődön született. A tehetséges ifjú teológiai tanulmányait a lengyel Krakkó és az olasz Pádua egyetemén végezte, majd Mátyás király személyi titkára volt. II. Ulászló király kancellárnak nevezte ki. 1480-tól sárospataki plébános, 1486-tól győri püspök, 1497-től egri püspök, s ugyanaz évtől esztergomi érsek lett. 1507-ben a konstantinápolyi pátriárka címet is elnyerte, amiért az egyházban a pápa utáni legmagasabb méltóságnak számított. A zsinat alatt, 1513 tavaszán elhunyt pápa utódjának azonban a bíborosok nem őt, hanem kis többséggel X. Leó néven a firenzei Medici Jánost választották. Az új pápa Bakócz Tamást Észak- és Kelet-Európa apostoli követévé nevezte ki, s felhatalmazta arra, hogy a Dalmáciát már részben elfoglaló törökök ellen Knin (Tinin, Tenyő) várának megvédése érdekében keresztes háborút hirdessen.

Esztergom

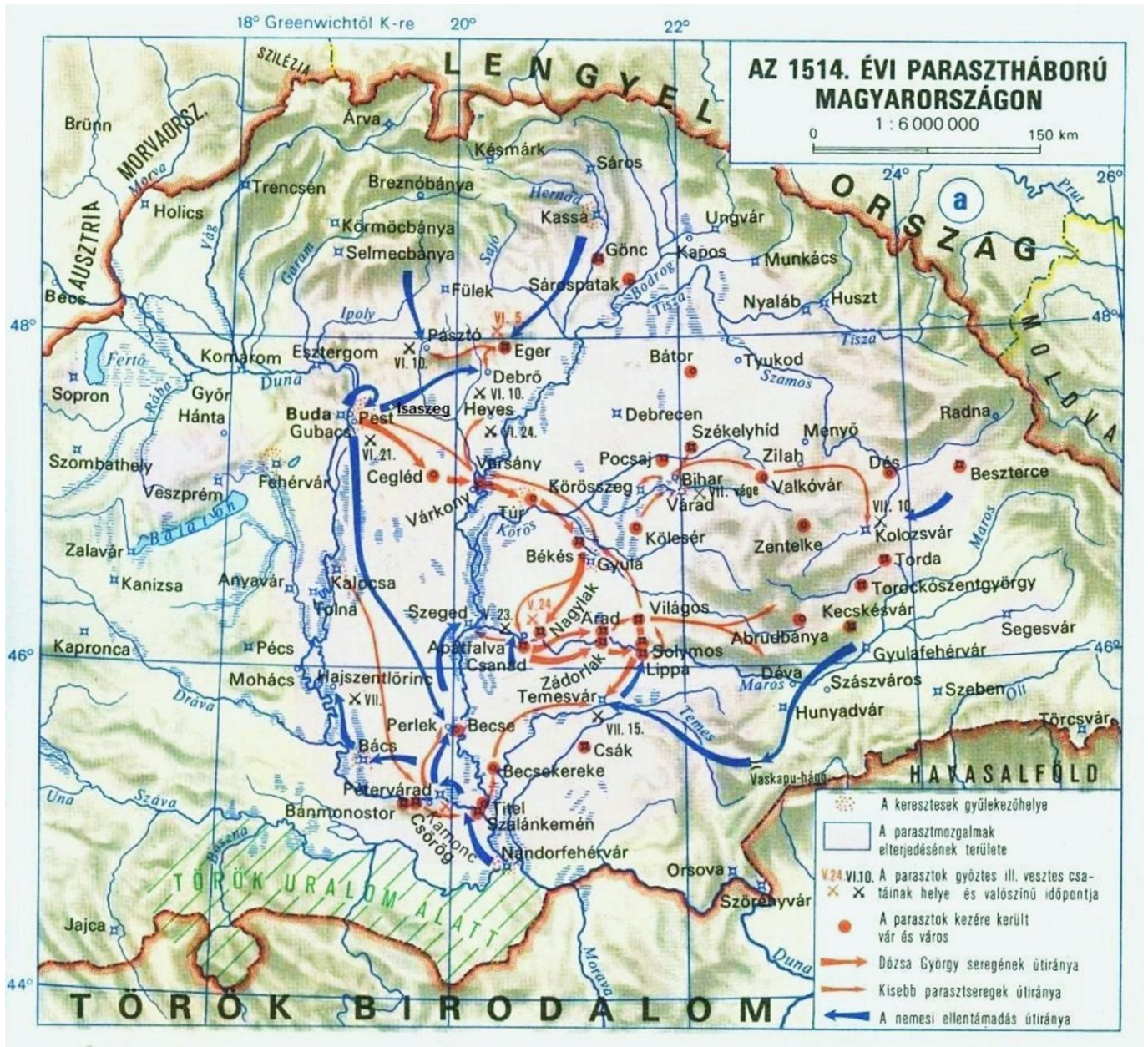
II. Ulászló király támogatását elnyerve, az esztergomi érsek a szent hadjáratra történő felhívást Budán, 1514. április 9-én, Virágvasárnap, a vidéki templomokban pedig egy hétre rá, Húsvét vasárnapján hirdettette ki. Május közepére a Pest, Fehérvár, Kalocsa, Várad, Csanád és más püspöki székhely táboraiba – a pápa által beígért üdvözülés (az örökélet) reményében – mintegy 80 ezer önkéntes gyűlt össze, akik között jobbágyok, munkanélküli marhahajcsárok, elbocsátott zsoldos katonák, vidéki papok, ferences szerzetesek, városi polgárok és elszegényedett nemesek voltak. De a jómódú főnemesség – életét és vagyonát féltve – nem kívánt a szultán ellen harcba szállni.

Mivel a parancsnokságot az országnagyok közül senki sem vállalta, Bakócz érsek a keresztes sereg fővezérévé április 24-én az erdélyi Háromszék Dálnok községében 1470 körül székely lófői (nemesi) családból született, majd apja halála után Makfalván nevelkedett végvári vitézt, Dózsa Györgyöt nevezte ki, aki kitüntetésének átvétele folytán éppen Budán tartózkodott. Dózsa lovaskapitányként vett részt Szapolyai János erdélyi vajda 1513-as török elleni hadjáratában, utána pedig Nándorfehérváron szolgált. 1514 februárjában győzte le és ölte meg párviadalban Szendrő (Smederevo) várának hírhedt szpáhi parancsnokát, amiért II. Ulászló király lovaggá ütötte, kétszeres zsoldot, aranyláncot valamint egy falut adományozott neki.

A kereszties táborokban nagy haragot keltett, hogy a nemesség erőszakos módon, hajdúikkal próbálta megakadályozni, hogy jobbágyaik a sürgős mezei munkák idején hagyják el földjeiket. Ha ez mégsem sikerült, asszonyaikon és gyerekeiken töltötték ki bosszújukat. Az üres királyi kincstár miatt a kereszties sereg élelmezéséről sem gondoskodtak, aminek következménye a rablás és a fosztogatás lett. A nemesek udvarházai, főurak kastélyai, kereskedők szekerei ellen intézett támadások mindennaposá váltak. A parasztok és a nemesek Mezőtúron történt összecsapásának hírére, május 15-én Bakócz érsek leállította a további toborzást, de Dózsa György, Gergely testvére, s a hozzájuk csatlakozott ferences barátok ezt nem vették tudomásul. A főurakat török cinkosoknak nevezték, legyőzésüket pedig a kereszties hadjárat előfeltételének tekintették.

Május 16-án Dózsa háromezer katonát Száleres Ambrus pesti polgár vezetésével Rákoson hagyott, háromezret Mészáros Lőrinc pap vezetésével Bács vármegyébe indított, háromezret pedig Barabás (Borbás) pap vezetésével Egerbe küldött. A derékhad 30 ezres seregével Dózsa úgy indult a törökök ellen délre, hogy azt két hadtestre osztotta: az egyiket saját maga, a másikat pedig Gergely testvére vezényelte. Agyonvert földesurak, megerőszakolt nők, kifosztott birtokok, felégetett kastélyok jelezték az egyre szaporodó felkelők útját.

A magát keresztetek fejedelmének nevező Dózsa május 18-án, Cegléden kiáltványban szólította fel a parasztságot a fennálló rend megdöntésére:

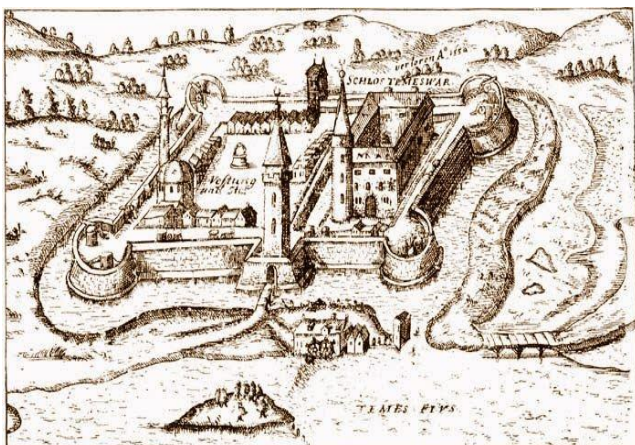
„Székely György, vitéz katona, a keresztetek Istenáldotta népének fejedelme és főkapitánya, csak Magyarország királyának s nem egyúttal az uraknak alattvalója, a Magyarországon, név szerint pedig Pest- és Külső-Szolnokvármegyében levő városoknak, mezővárosoknak és falvaknak, együtt és egyenként (küldjük) üdvözlésünket! Tudjátok, hogy a hitszegő nemesek ellenünk és egész keresztelkedésünknek ezen szent célú gyülekezete ellen ártani vágyó kezekkel fölkeltek, hogy bennünket üldözzenek, háborgassanak és zavarjanak. Azért is nektek számkivetés és örök büntetés, valamint fejetek és minden javatok elvesztésének terhe alatt parancsoljuk és rendeljük, hogy rögtön és azonnal, amint jelen levelünket látjátok, minden késedelem és kifogás nélkül jöjjetek, repüljétek és igyekezzetek Cegléd mezővárosába; és siessetek, hogy így a szent csapat és áldott gyülekezet a nevezett hűtlen és gonosz nemeseknek erejét és kezét korlátolni, megfékezni és megzabolázzni tudja. Ha úgy tesztek, jól van; különben a fent írt büntetést vonjátok magatokra. Sőt ezzel sem érjük be; hanem saját telkeken kapufélfátokra függesztetünk és akasztatunk fel, nyársba vonatunk, vagyontokat elpusztítjuk és zsákmányra hagyjuk, feleségeiteket és gyermekeiteket pedig megöletjük”.

Cegléd után a Dózsa-had – Varsánynál a Tiszán átkelve – Békés irányába vonult tovább.

Eközben a Várad alatti táborban összegyűlt kereszteteket május 22-én a Pöstyényi Gergely püspöki adminisztrátor vezette nemesi had sikertelenül próbálta feloszlítani. A csata után Biharban a felkelők főként Mihály köleséri pap és Miklós keresszegi deák vezetésével garázdálkodtak.

Dózsa főerege Békésről Csanád felé vette útját, hogy az ott ellene gyülekező nemesi bandériumokkal leszámoljon. Május 26-án a Maros folyó gázlóját kereső előőrsén – Apátfalva mellett – Báthory István temesi ispán és Csáky Miklós csanádi püspök csapatai rajtaütöttek, s csaknem mindnyájukat lekaszabolták. A diadal után a nemesek vezérei Nagylakra vonultak, s az ottani kastélyban mulatoztak. Válaszul a vérengzésre, a megérkező Dózsa-had május 27-én hajnalban rágyújtotta az épületet az ünneplőkre, majd Nagylak és Csanád között csaptak össze a nemesi seregekkel. A bandériumok gyalogságát megzavarta a gyors rohammal támadó kereszties lovasság és a kiegyenesített kaszával harcoló parasztság. A győzelem már-már a felkelők kezén volt, amikor Báthory tüzésége szétszórta őket. De amidőn Dózsa utóhada is megérkezett, a menekülésből támadás lett. A lázadók Csanád külvárosát felégették, belvárosát pedig elfoglalták. A sebesült Báthory István ugyan Temesvárra menekült, de az elfogott főnemeseket és környékbeli földesurakat – Csáky Miklós püspökkel és Telegdy István kincstartóval az élükön – Dózsa György karóba húzatta.

A parasztvezér két részre osztott serege a nagylaki győzelem után a Maros folyó két partja mentén Erdély felé indult, s elfoglalta Arad, Csálya és Zádorlak várait. Június 6-án bevették Lippa, 11-én pedig Solymos várát, majd június közepén Várad mellett győzték le a nemesi csapatokat és Székelyhidat is elfoglalták. Dózsa egyik csapata a Báthory család székhelyét, Világos várát is bevette. Földúltak minden nemesi kúriát és kastélyt, melynek gazdája ellenállt, s válogatott kegyetlenséggel gyilkolták a vagyonukat védő, hozzájuk csatlakozni nem akaró földbirtokos nemeseket és városi polgárokat egyaránt. A felkelők Erdély teljes megszállását tűzték célul, de ezt Szapolyai János erdélyi vajda – a bandériumainak összevonásával – megghiúsította.

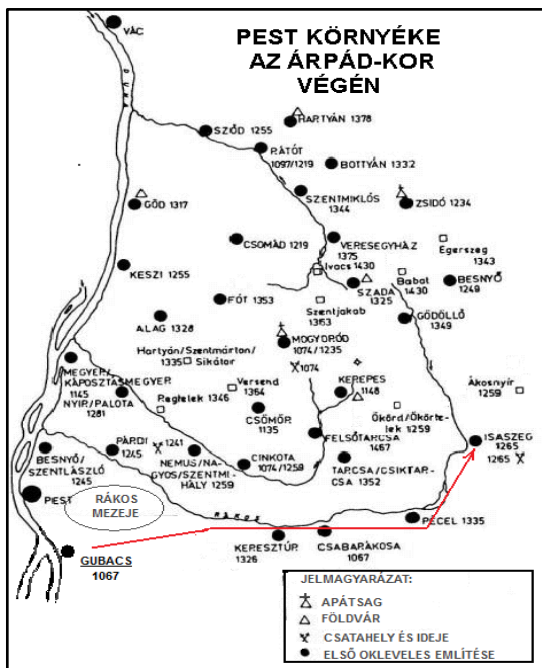

Temesvár

Dózsa serege így Temesvár ellen fordult, amely alá június 15-én érkezett. A Nagy- és Kis-Temes (a mai Béga) folyók torkolatában épült várat a környező mocsarak katonailag szinte hozzáférhetetlenné tették, de június 16-án Dózsa hordókból és szálfákból hidat láncolva mégis átkelt seregével a Kis-Temesen, s elkezdte lövetni ágyúival a várat. Azért, hogy a falak közelébe férkőzhessen, mély árkok ásásával próbálta más mederbe terelni a Kis-Temes vizét, s lecsapolni a várat körülvevő mocsarakat. A veszedelem láttán a várparancsnok – Báthory István temesi ispán – Szapolyai János erdélyi vajdát hívta segítségül.

Közben a zendülés az ország más részeit sem kímélte. Kárpátalja Ung, Bereg és Ugocsa vármegyéiben a véres áldozatokkal járó felkelések vezetői elszegényedett nemesek közül kerültek ki. Fehérvár, Veszprém és Bakony vidékén Sós Demeter csapatai rabolták és gyilkolták a nemességet, de Győr és Sopron vármegyében is garázdálkodott a parasztság. Felkelések törtek ki az Al-Dunánál Herkulesfürdő, Orsova és Szörénytornya környékén, amelyekben sok szerb is részt vett. Kemény harcok folytak a Bácskában és a Szerémségben, ahol a lázadók júniusban Bánmonostor, Titel, Pétervárad, Szalánkemén és Karom várait foglalták el, majd július elején – a temesvári táborba vonulásuk közben – Becse, Cseri és Csák erődítéseit vették be.

Azonban a nemesek is kezdték összeszedni magukat. A Barabás pap vezette, hétezer fős Eger-környéki felkelő had ugyan június 5-én még legyőzte a Bebek János vezérelte hevesi bandériumot, de 10-én Pásztónál majd 21-én Debrőnél a Drágffy János vezette nemesi sereg már diadalt aratott fölöttük. A Tolnában harcoló lázadókat Anyavárnál Hédervári Ferenc bandériumai szintén június 21-én győzték le.

Ugyancsak 1514. június 21-én Bornemisza János budai várnagy és alvezére, Tomori Pál fogarasi várkapitány, a főváros védelmére felrendelt bandériumok mintegy ezer lovasával, s ennél is több gyalogosával tutajokon kelt át a Duna pesti oldalára. A Gubacs falunál (a mai Pestszenterzsébet) és Szentlőrinc

(Pestszentlőrinc) település között táborozó, mintegy ötezer fős kereszties had vezérét, Száleres Ambrust felszólították, hogy kegyelem fejében adják meg magukat. A parancsnok és seregének egy része lerakta a fegyvert, de a többségük a harcot választotta. Am a csatához nem szokott felkelők az ágyúk tüzétől, s a nemesség páncélos lovasságának rohamától megfutamodtak.

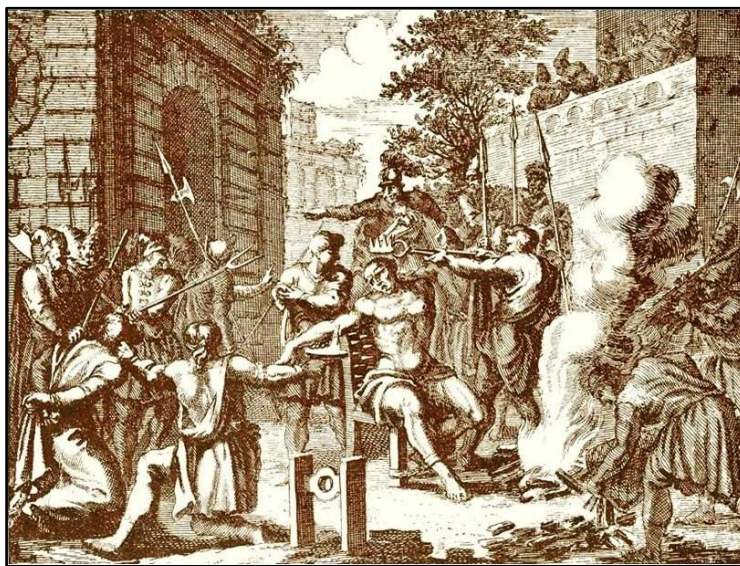
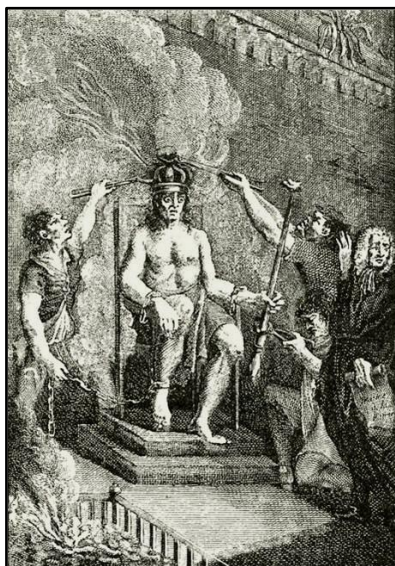
Szalay József történész „A magyar nemzet története” című, 1896-ban kiadott könyve szerint a gubacsi csata után „A majdnem kizárólag gyalogosokból álló fölkelők nem tudtak menekülni. Bornemisza és Tomori lovasai egyre nyomukban voltak, s holttesteik egészen Isaszegig borították az utat. Sokan foglyul is estek. Bornemisza öt főbűnöst karóba húzatott, nyolcat lefejeztetett, a többieket pedig levágott füllel s felhasított orral küldte haza.” Az 1900-as évek közepén – Szathmáry Zoltán múzeumalapító által – lejegyzett szájhagyomány szerint az isaszegi lakosok farkasalma gyógyfű főzetének borogatásával gyógyították a megcsonkított lázadók sebeit.

A Bács-Bodrog megyében garázdálkodó Nagy Antal csapata július első felében Dózsa temesvári táborába igyekezett, de egy nemesekből, rácokból és végvári örökből álló had a Tisza menti Perlek városkában szétverte őket. A vezetőket elfogták, Budára szállították, ahol iszonyú kínok között végeztek velük.

Szapolyai János erdélyi vajda 1514. július 15-én érkezett Temesvár alá 20 ezer fős felmentő hadával, amely nagyrészt székely könnyű- és végvári páncélos lovasokból állt. Dózsa úgy állította föl a körülbelül 40 ezer főnyi seregét, hogy saját maga a középhadat, Gergely öccse a jobbszél, míg a Bácsot és Csongrádot feldúló Lőrinc pap a balszárnyat vezette. Szapolyai a csapatait viszont hosszú vonalba rendezte, hogy a középben és a széleken egyszerre támadhasson. Ő maga a palotás testőrökkel, a székely és a végvári lovasokkal a középben maradt, míg a nemesi bandériumokból álló jobbszárnyat Lendvai Bánffy Jakabra, a balt pedig Kismarjay Lukácsra bízta. A küzdelem sorsa a csata közepén dőlt el. A jobban felfegyverzett és gyakorlottabb nemesi haddal szemben a felkelők egyre nagyobb veszteséget szenvedtek, s lassanként hátrálni kezdtek. Dózsa Györgyöt egy gerely combján találta, úgyhogy ájultan esett le a lováról. A vajda rokona, Petrovics Péter a sebesültet foglyul ejtette, majd Gergely öccse is hasonló sorsra jutott. A parancsnokok nélkül maradt felkelők hamarosan megzavarodtak, s a mézárásban vérszemet kapott nemesség elől hanyatt-homlok menekültek.

1514. július 20-án, Temesváron, a Temes-folyó partjánál lefolyt kivégzésekkel a nemesség példát akart statuálni, hogy a jobbágyokat elrettentsék a további lázongástól. Dózsa Gergelynek – aki bátyját a vérengzések elkerülésére folyamatosan, de sikertelenül próbálta rábírni – a fejét vették. Dózsa Györgyöt azonban meztelenül egy vastrónra láncolták, kezébe forró vaspálcát kötözték, fejére pedig koronaként egyes források szerint a szekereket húzó bivalyok forró vas-szájkosarát, más források szerint a kerékagy forró vasabroncsát rakták. Kíéheztetett tisztjeit kegyelem fejében arra kényszerítették, hogy – egyesek szerint forró harapófogókkal csipkedve, mások szerint fogukkal szagatva – húsából egyenek. Az egyórás szenvedés után elhunyt parasztvezér testét felnégyelték, s darabjait Buda, Pest, Fehérvár és Várad falain bitófára szegezték.

A főereg szétverésével azonban a lázadás nem ért véget. Szapolyai vajda először Arad, Lippa és Solymos várát foglalta vissza a felkelőktől. A lázadók Kolozsvár környéki táborára augusztus 10-én Thornallyay János, Barlabásy Lénárt, Drágffy János és Losonczy Bánffy János bandériumai csaptak le, s szórták szét őket. Parancsnokaikat – akik szabad bejárásuk révén, a csata idején is éppen a városban tartózkodtak – Kalmár András bíró vetette őrizetbe. Munkács környékén Balogh István fosztogatott még egy ideig, de a számára rossz hírek hallatán Lengyelországba szökött, mire a serege szétzüllött. A Fehérvár, Veszprém és Bakony vidékén garázdálkodó Sós Demeter csapatát Sitkay Gotthárdnak, Somlyó és Pápa várparancsnokának szinte véráldozat nélkül sikerült megfutamítania.

Bács-Bodrog megyében a királypárti Oláh Balázs és Nagy Gergely seregei, valamint a hozzájuk csatlakozott rác csapatok mindenekelőtt Barabás pap Hajszentlőrincnél táborozó csoportját semmisítették meg, majd az elfogott papot lánggal égő öltözetben dobták ki a város tornyából.

Ezután észak felől Bornemissza János budai várnagy hada, kelet felől Lendvai Bánffy Jakab bandériuma, dél felől pedig a rácok csapata vonult Pogány Benedek és a temesvári csatából megszökött Mészáros Lőrinc serege ellen, akik Bács várát ostromolták. A támadás elől a fölkelők Apatin alá vonultak vissza, ahol két órás nehéz harc után Pogány foglyul esett, de Lőrinc papnak – fején hatalmas kardvágással – egy nádasban ismét nyoma veszett.

A lázadás utolsó fellobbanására Bihar vármegyében, Várad és Bihar tájékán került sor, ahol ismét Mészáros Lőrinc szította a paraszat. Tomori Pál fogarasi várkapitány bandériumai 1514 augusztusának végén rövid, de makacs küzdelem után győzték le a felkelőket, akik 3000 embert veszítve fejvesztetten menekültek. Lőrinc pap ezúttal is megszökött, de csakhamar elfogták, s Kolozsvárott máglyán égették el.

A mintegy 40 ezer áldozatot követelő felkelés leverése után II. Ulászló király országgyűlést hívott össze, melynek törvényei súlyos következményekkel jártak. A lázadó had tisztjeire, a mozgalom szervezőire, a nemeseket gyilkolókra, s a nőkön erőszakot elkövetőkre halálbüntetés járt. A jobbágyságot megfosztották szabad költözködési jogától, s örök időre földesuraik szolgálatára rendelték őket. Szabályozták és egységesítették a jobbágyok terheit: évenként 52 nap robotot, egy arany forint fejadót, az egyházi tizeden túl minden termékből kilencedet, két ludat, tizenkét csibét, tíz jobbágyinak pedig együttesen egy hizott sertést kellett lerónia a földesurának. A lázadásban résztvevő nemeseket jószágvesztéssel sújtották, s előírták, hogy az elkobzott javakat a király azoknak adományozza, akiknek atyját vagy testvérét a parasztok kivégezték, illetve a lázadás leverésében a királynak szolgáltak, vagy paraszti származásuk dacára uraik mellett harcoltak. A felkelésben szerepet vállaló papokat és szerzeteseket élethossziglani börtönre ítélték. A keresztes hadjárat kihirdetőjének, Bakócz Tamás esztergomi érseknek iparos családból való származása miatt az országgyűlés elrendelte, hogy a király érseki vagy püspöki székbe csak nemesnek született papokat emelhesen.

Dózsa György a huszita mozgalom táborita ágának eszméjét követte, amikor a javaikat összeharácsoló, másokon élőködő, a hazáért áldozatot nem vállaló gazdagok megsemmisítését és vagyonközösségek létrehozását tűzte ki célul anélkül, hogy az új társadalom formájára működőképes elképzelése lett volna.

Dózsa György emlékére a kivégzésének helyén, Temesváron, 1906-ban állítottak emlékművet:

A Szűz Mária-szobros emlékmű hátoldalán elhelyezett márványtábla felirata:
„Isten Anyjának, a magyarok Védőasszonyának, † Dózsa György 1514. kegyetlen halála helyén, melyet évszázadok hagyománya őriz, kegyelettel ajánlják az emlékművet Temesvár város és lakossága. 1906.”
(A „magyarok” szó kivésésre került!)

Érdekesség, hogy a felső fotón látható nagy épület, a Temesvári Belvárosi Református Egyházközség temploma, – egyben Tőkés László lelkész egykori lakása is – melynek a homlokzatán elhelyezett emléktábla tudatja, hogy:
„Innen indult a diktatúrát megdöntő forradalom 1989. XII. 15-én”.

Dózsa György személyére a Budától 30 km-re fekvő Isaszegen a város központjában lévő Dózsa György Művelődési Otthon, s az onnan Máriabesnyő búcsújáráhely felé induló Dózsa György utca neve emlékeztet.

Az 1863-ban született Kőrösfői-Kriech Aladár festőművész – aki a magyar parlament freskóinak készítésében is közreműködött, s aki Gödöllőn 1901-ben művésztelepet hozott létre – Dózsa-kompozíciójához 1920-ban Isaszegen is készített tanulmányrajzokat, melyek egyikének fotómásolata az Isaszegi Falumúzeumban található. A rajz Dózsa György egyik alvezérért, Mészáros Lőrinc papot ábrázolja, aki kendőt lobogtatva biztatja serege lovasait egy háttérben lévő vár bevételére. A szájhagyomány szerint Lőrinc pap 1514. április-májusában Isaszegen is többször megfordult, hogy a közeli Rákos-mezején gyülekező paraszthad számára katonákat toborozzon, ellátásukhoz pedig élelmet rekviráljon. Az is valószínű, hogy Barabás (Borbás) pap 3000 fős serege Dózsa parancsára Rákosról Egerbe tartva 1514. május közepén átvonult a Rákos-patak völgyében fekvő Isaszegen.

Az 1848-49. évi forradalom és szabadságharc 1849. április 6-án lezajlott, osztrákok elleni győzedelmes isaszegi csatájának századik évfordulója alkalmából Raics István költő és zongoraművész, a Magyar Filmgyártó Vállalat akkori dramaturg-igazgatója „Isaszegi induló 1849” néven írta a következő dalt, melyet Szuk Mátyás hangszerelt:

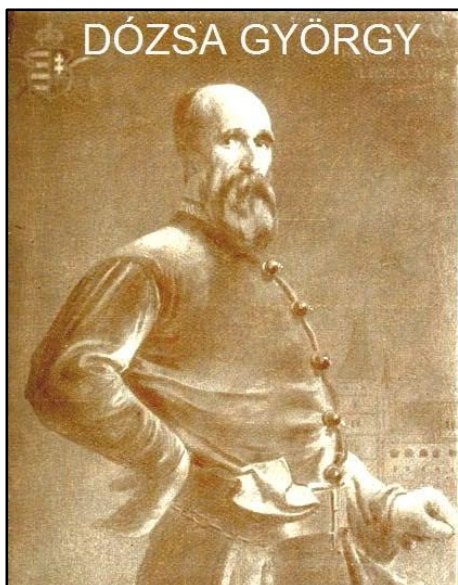

*Dózsa népe, bontsd ki zászlód itt a helyed,
Őseidnek akarata jár teveled,
Jobb magyar jövődöt, kürt szava harsog a földeken át,
Jólétben független, szép Magyarország nyer ma csatát.*

*Dózsa népe, jobbágy sarja mondd ki a szót,
Tárd ki szíved, halld meg hát az új riadót,
Jobb magyar jövődöt, kürt szava harsog a földeken át,
Jólétben független, szép Magyarország nyer ma csatát.*

Az „Isaszegi induló 1849” meghallgatható a következő internetes címeken:

<https://www.youtube.com/watch?v=4tsbHgCDh8k>
<https://www.youtube.com/watch?v=DYK1oCeElkI>
<https://www.youtube.com/watch?v=7qs-qjxjXGc>

Bár Dózsa György 500 éve vívta csatáját, az isaszegi indulót pedig 1949-ben komponálták, a jobb magyar jövőért, az általános jólétért és a teljes függetlenségért való küzdelmet – békés eszközökkel – még ma is ébren kell tartanunk. A múlt felidézésével és kiértékelésével ezt szolgálják a honismereti konferenciák és a történelmi megemlékezések, s e cél érdekében született a jelen tanulmány is.

Felhasznált irodalom:

Bánlaky József: A magyar nemzet hadtörténelme, Budapest, 1928.

Eötvös József: Magyarország 1514-ben, Buda, 1847.

Hóman Bálint – Szekfü Gyula: Magyar történet, Budapest, 1928.

Magyar Katolikus Lexikon, Budapest, 1933.

Márki Sándor: Dózsa György, Budapest, 1913.

Szalay József – Baróti Lajos: A magyar nemzet története, Budapest, 1895.

Szilágyi Sándor: A magyar nemzet története, Budapest, 1894–98.

id. Szathmáry Zoltán: Isaszeg tárgyi és szellemi emlékei, Isaszegi adattári közlemények III., Isaszeg, 1977.

Szendrő Dénes: Isaszeg a térképeken XCVI–XCVIII. rész, Isaszegi Hírek, XX-XXI. évf., 2008. november–2009. január

Szendrő Dénes

Az Isaszegi Református Egyházközség gondnoka,

Az Isaszegi Múzeumbartók Köre Elnökségének tagja,

A Határon Túli Magyar Emlékhelyekért Alapítvány Felügyelő Bizottságának tagja